

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ

ΛΕΩΝΙΔΑ ΡΑΖΕΛΟΥ Ἀχιλλεύς (Ἀθήνα, Ζηκάκης).

Εἶναι ὄντως πρωτότυπη ἡ προσπάθεια τοῦ κ. Ραζέλου νὰ τραβήξῃ πίσω, στὴ σημερινή μας ἐποχή, καμμιὰ τριανταριά αἰῶνες καὶ νὰ τὰ καταφέρει νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον μας μὲ τὸ ἴδιο ὕλικό ποῦ ἕνας Ὅμηρος μεταχειρίστηκε γιὰ νὰ μᾶς μεταδώσῃ τὴν ὑψηλότερη ποῦ μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ συγκίνηση.

Συνήθως οἱ μεταγενέστεροι ποῦ πῆραν τὸ ἀρχαῖο ἔπος καὶ τὴ μυθολογία γιὰ νὰ πλέξουν τὴν ποίησίν τους, δὲν ἔκαμαν τίποτες ἄλλο παρὰ μὲ τ' ἀρχικά ὀνόματα νὰ ἐκφράσουν τὰς προσωπικὰς τους συγκινήσεις στὴν ἐποχή τους καὶ νὰ παραμορφώσουν τὴν ψυχολογία πασιγνώστων κλασσικῶν ἡρώων καὶ ἡρωίδων σύμφωνα μὲ τὴ σύγχρονή τους ἀντίληψη καὶ τὴν ἀτομικὴ τους ποιητικὴ προδιάθεση. Ὁ κ. Ραζέλος ἀπεναντίας εἶναι ἀντικειμενικώτατος καὶ στὸ «ἐπύλλιον» του μὲ δεκάστιχες στροφές δὲν ἀφίνει τίποτε νὰ φανῇ ἀπὸ τὸ ἐγὼ του, περιοριζόμενος στὴν κάπως ἀδιάφορη ἀφήγηση τῶν περιπετειῶν ὅπου ἔχωσε τοὺς πρωταγωνιστές του. Ἡ ὑπόθεση, κλασσικόγραμμα στὴν ἀπλότητά της, τόσο ποῦ τὸ ὅλο ποίημα μοιάζει σὰ μιὰ ποιητικὴ περίληψη ἄλλου μεγάλοπνοου ἔπους. Ὅρίστε τὴν ὁ Πρίαμος πηγαίνοντας πεσκέσια στὸν Ἀχιλλέα γιὰ νὰ θάψῃ τὸ κορμὶ τοῦ Ἑκτοροῦ, προσφέρει κι' ἕναν πέπλο τῆς Πολυξένης, ἀδελφῆς τοῦ σκοτωμένου. Ὁ Πηλεΐδης ὄχι μόνο καλοδέχεται τὸ γέρο Πρίαμο, παρὰ καὶ γυρνᾷ πίσω στὴν κοπέλλα τὸ δῶρο της ⁽¹⁾. Ἡ Ἀφροδίτη κατόπι κίμει ν' ἀλληλοκυτταχτοῦν καὶ φυσικά νὰγαπηθοῦν οἱ δύο νέοι. Ὁ Πάρις σκοτώνει τὸν Ἀχιλλέα καὶ ἡ Πολυξένη δὲν ἐπιζεῖ σ' αὐτὴ τὴ συμφορὰ.

(1) Μιὰ παρένθεση. Πολὺ ἀτυχῆς ὁ στίχος (σελ. 31)

“νὰ τῆς τὸν φέρῃ λέει στὸν ἀσπρομάλλῃ”

Ἀνταισθητικώτατος· ἄλλο ρῆμα δὲν μπορούσε νὰ διαλέξῃ ὁ ποιητής ;

Θὰ ἦταν ιρέλλα νὰ ζητοῦσε κανέναν μὲ τὸν Ὅμηρον νὰ θρυπαλλίσῃ τὸν κ. Ραζέλο. Τρέλλα, ἀνανδρία καὶ μοχθηρότητα. Εἶναι πολὺ φυσικὸ ἡ σκηνὴ μεταξὺ Πριάμου καὶ Ἀχιλλέα στὴν Ἰλιάδα («Μέμνησο πατρὸς ἑοῖο» κλ.) νὰ μένῃ ἀμίμητη. Ἰσως καλλίτερα θ' ἔκανε μάλιστα νὰ τὴν ἀπόφευγε ὁ κ. Ραζέλος, πέρνοντας τὸ σύντομο ἀφηγηματικὸ ὕψος, γιὰ νὰ μὴν ἐπιβάλλῃ ἀναπόφευκτους παραλληλισμούς. Ὅμως πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε πῶς σὲ ἀρκετὰ μέρη ὁ ποιητὴς ὅχι μόνον κρατήθηκε στὴν ὑψηγορία καὶ στὴν ἀρχαιοπρέπεια τοῦ ἡρωϊκοῦ ἔπους, παρὰ καὶ μᾶς ἔδωσε τὴν ἐντύπωση γιὰ μιὰ στιγμή πῶς δὲ μιμοῦνταν τίποτε προγενέστερο καὶ δοξασμένο.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ γ'. κεφαλαίου,

Ἡ Νύχτα ἀπ' τὰ παλάτια τῆς πηγαίνει
 πρὸς τὸν πλατὺν Ἑλλήσποντο κ' οἱ κάμποι
 στὰ σκότη βυθιστῆκαν. Μόνῃ λάμπει
 στὴν ἄκρῃ τοῦ στρατόπεδου στημένη
 πολύστυλη, ψηλόροφη, μεγάλη
 τοῦ φοβεροῦ Πηλείωνα ἡ σκηνὴ.

ἄλλοῦ (σελ. 48),

Τὰ πλήθη γοργοσάλευτα ταράζουν
 τὴ γῆ κι' ὁ κουρνιαχτὸς τὴν ἀτμοσφαῖρα
 θόλωσε. Τὰ κοντάρια κυματοῦσαν
 σὰ στάχνα καὶ παντοῦ λαμποχολοῦσαν
 τὰ κράνη κ' ἡ κορφὴς τοὺς τὴ φοδέρα
 τίναζαν μὲ τὰ δλόχρυσα λοφία.

καὶ τέλος (σελ. 77),

...φέρανε τᾶρμα π' ὅταν ξεκινοῦσε
 περήφανο, γοργό, στριφογυρνοῦσε
 στοὺς δυὸ τροχοὺς ὀχτῶ χουστὲς ἀκτῖνες.
 Κ' ἔξευξαν στὸ ρυμὸ τὰ θάνατ' ἄτια
 ποὺ ὁρμοῦν στὰ βάθια αἰθέρα γαλανοῦ
 ἀνάμεσα σὲ γῆ κι' οὐράνια πλάτια.
 Κι' ἀνοίχτηκαν ἡ πύλες τ' οὐρανοῦ
 ἡ δλόχρυσες, καὶ κάτω ἀπὸ τὸ θόλο,
 πέρασε τᾶρμα μέγα ἀκτινοβόλο.

καὶ ἄλλα παρόμοια ἀποσπάσματα δείχνουν πῶς ὁ ποιητὴς τὰ exemplaria graeca manu nocturna diurnaue τάχει ξεφυλλίση. Μπράβο του.

Ἄλλοῦ πάλι μερικὲς λεπτομέρειες καταδείχνουν μιὰ διορατικώτατη ψυχολογία (σελ. 75)

... Ἡ Ἀνδρομάχη καὶ ἡ Ἑλένη
κι' ἡ Ἑκάβη, δὲ θρηνοῦν τὴν Πολυξένη
μόνο. Στούς τόσους χρόνους ὅπου σθύσαν,
κι' αὐτὲς κι' ἄλλες γυναῖκες θυμηθήκαν
πόσους ἀγαπημένους χωριστήκαν
κι' ὅλες ἐκεῖ πικρὰ μοιρολογήσαν.

Τὶ ἀληθινώτερο ἀπὸ τὴ φωνὴ τῆς καρδιάς, ὅταν τὸ
ἓνα πένθος τραβᾷ ἀλυσσοδεμένα ἄλλα πένθη;

Γραφικὲς σκηνὲς δὲ λείπουν, οὔτε πετυχημένοι στίχοι.
Νὰ ἔξαφνα κάτι, ἔκπαγλης ὠραιότητος:

Τῷ ῥαῖο κεφάλι

στοῦ φεγγαριοῦ τὴ λάμψη πρόβαλ' ὅλο
καὶ τὸ ἤρεμό του βλέμμα ἀκτινοβόλο
τῆς Πολυξένης ἔλ ο υ σ ε τὰ κάλλη.

Πόσο ὠραῖα βαλμένο καὶ καλλιτεχνικὰ χειρισμένο τὸ
«ἔλουσε»!

Στίχος σὰν αὐτόν: καὶ μάτια ποῦ μαρμαίρουν σὰν ἀ-
στέρια εἶναι μουσικώτατος. Θὰ τὸν ζούλευε ἓνας Μαλλαμέ.
Ἐκφραση σὰν τὸ «πέλαγο γοερὸ» ἀποδίδει ἀρμονικώτατα
στὴν ἡχηρότητά της τὴν ἐντύπωση ποῦ βουλήθηκε νὰ δη-
μιουργήσῃ ὁ ποιητής.

Ἄς γυρίσουμε τώρα τὸ φύλλο καὶ ἄς ἀραδειάσουμε
ὅσα μᾶς κακοφάνηκαν. Πρωτύτερα ξεπίτηδες ἓνα βρωμό-
ηχο στίχο τὸν ἔβαλα σὲ ὑποσημείωση· τιμὴ δὲν εἶχε στὸ
κεῖμενο. Ἡ Καλλιόπη (σελ. 70) τρισύλλαβη δὲν εἶναι ἄλλο
παρὰ ἓνα δουλικὸ, ἐνῶ τετρασύλλαβη μονάχα εἶναι ἡ
Μοῦσα. Ἐνα τίποτε μπορεῖ τόσο βαθειὰ νὰ μᾶς πληγώσῃ
αἰσθητικῶς!

Ὁ στίχος: «γυρίζοντας τίς νύχτες στὸ χορὸ» εἶναι
πεζότατος, σωστός ἐλέφας καὶ θυμίζει ντάνσιγκ, ξενύχτια,
κάθε λογῆς σημερινὰ κεπεζηλίκια, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀρχαία
κραιπάλη.

«Ὅσο καλοβαλμένος καὶ ἂν εἶναι ὁ ἥμερος γλυκύτατος», τόσο ψυκτικὰ εἶναι κατὰ «οἶμοι» καὶ κατὰ «πάλαι». Βέβαια ἡ ἀρχαιοπρέπεια ἔχει τὸ λόγο της καὶ τὸ ἐξηγεῖ ὠραιότατα ὁ ποιητὴς στὸν πρόλογό του· ὄχι ὅμως ὥς σ' αὐτὸ τὸ βαθμὸ. Κάπου μεταχειρίζεται καὶ τὴ λέξι «σῆμα»· Κανεῖς, ἂν δὲν καλοξέρῃ τὰρχαῖα, δὲ θὰ καταλάβῃ πῶς θέλει νὰ πῇ «τάφος».

Τέτοια ἀγκαθάρσια, φιλοκοσκινίζοντας κανεῖς τὸ κείμενο θὰ βρῇ μπόλικα. Ἀπὸ σκοποῦ ξεχώρισα μερικά, τόσο εὐκολοδιόρθωτα, γιὰ νὰ πεισθῇ ὁ ποιητὴς μὲ πόσο λίγο κόπον μπορεῖ νὰ παρουσιάσῃ τὸν ἀνθῶνα του μὲ τὴν του καλλονή.

Ἀφίνοντας κατὰ μέρος τὴν ἀπορία μου γιὰ τὴ μεταχειρίστηκε ὁ ποιητὴς τὸ ἡρωϊκὸ ἑξάμετρο στὴ δημοτικὴ ποῦ — ἄς μὲ πιστέψῃ — στέκει θαυμάσια, θέλω νὰ πῶ τελειώνοντας πῶς ὅλο τὸ ἔργο διαβάζεται μὲ ἴση εὐχαρίστηση κι' ἐνδιαφέρο καθὼς ὁ Κόϊντος Συμρναῖος, αὐτὸς ποῦ ἔγραψε Τὰ με θ' Ὀμηρον. Αὐτὸ δὲν εἶναι μικρὸς ἔπαινος. Καὶ γιὰ νὰ χωριστοῦμε μὲ κατὰ πραγματικῶς ὥραῖο καὶ ἐλικοῦ μεγαλείου, Αἰσχύλειου μεγαλείου Ἰδοῦ οἱ τελευταῖοι στίχοι τοῦ ποιήματος :

... προστάζει

νὰ δρᾶμουνε οἱ ἄητοὶ ποῦ κατοικοῦνε
τὸν Ὀλυμπο, στὸν Ἥρωα. Φτερακοῦνε
ἀπ' τὲς κορφές, ποῦ ἡ μπόρες τὸ χαλάζι
κι' οἱ κερανοὶ τὲς δέρνουνε, κι' ὀρμῆσαν
καὶ θρόϊσαν τὰ πελώρια τους φτερά.
Καὶ μόλις ἀπ' τὰ σύννεφ' ἀντικρύσαν
τὸν Ἥρωα στὴν ὀλόλαμπρη πυρά,
κρατῆσαν τὴν ὀρμὴ τους καὶ σταθήκαν
καὶ πάνω ἀπ' τὸ νεκρὸ του πλανηθῆκαν.

Σπάνια τὰ ὥραῖα βιβλία σήμερα, καὶ ἄφατη εὐχαρίστηση γιὰ κείνον ποῦ τὰ διαβάζει καὶ τὰ κρίνει δημοσία νᾶχῃ νὰ πῇ δυὸ καλὰ λόγια.